

УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ В. Г. КРИЧЕВСЬКОГО

4 січня 1998 року видатному діячу української культури Василю Григоровичу Кричевському виповнилося 125 років від дня народження. Понад півстоліття життя він присвятив розвитку вітчизняного мистецтва. У своїй творчості митець спирався на традиційну народну художню культуру, на те, писав він, “що виплекав народ”. Головним у його науково-творчій діяльності є так званий “український стиль”, у якому він творив і який пропагував. Увесь вельми вагомий доробок В. Кричевського є цінним внеском у скарбницю української культури.

Славний ювілей Василя Григоровича урочисто відзначила культурно-мистецька громадськість столиці України. Протягом грудня минулого 1997 року, в журналах і газетах публікувалися статті про життя і творчість ювіляра. Серед них статті: “В. Кричевський в Києві” (Родовід. — К., 1997, ч. 15), “Творець українського стилю” (Київська старовина. — К., 1997, № 6), “Графіка Василя Кричевського” (Народна творчість та етнографія. — К., 1997, № 6) та ін. Вийшла поштова марка з портретом ювіляра.

12 січня 1998 року на Стрілецькій вулиці відбулося відкриття меморіальної дошки Василя Григоровича, встановленої на будинку № 28, де він жив у 1920—1930-х роках. День видався чудовий; сніг, що випав напередодні, розтанув. Невеликий морозець висушив тротуари і дороги. Яскраве сонячне повітря зігрівало нерухоме чисте повітря. Біля будинку, під українським прапором, зібралися діячі мистецтва й культури, студенти та взагалі шанувальники. Серед них — відомий вчений-історик С. Білоконь; професор, скульптор В. Забашта; заслужений діяч мистецтва, скульптор І. Макогон, архітектор-художник Є. Пильник; доктор архітектури, професор В. Чепелик, а також учні Василя Григоровича — доцент Я. Ковбаса, кандидат архітектури Ю. Ларкін, кандидат мистецтва Г. Лебедев, професор М. Тищенко.

Багато було кореспондентів телебачення, радіо та преси. Вони запитували у перехожих, що їм говорить ім'я Василя Григоровича Кричевського? Виявилось, що не лише просто громадяни, а й деякі з причетних до мистецтва людей нічого, або майже нічого не знають про ювіляра, його творчий подвиг. І це не дивно, бо ім'я Василя Григоровича і його творчість протягом минулих десятиліть замовчувалися. Та й на початку 1990-х років не вся еліта схвалювала національно-своєрідну спрямованість творчості В. Кричевського. Особливо яскраво це виявилось при обговоренні його проекту славнозвісного Полтавського земства (1903—1908). Ще тоді він небезпід-

ставно припускав, що шлях до визнання його творчості нелегкий і довгий. Імовірно тому, в листі до нащадків, замурованому у фундаменті будинку земства, він написав, що широко прагнув до українського стилю архітектури земства, а що з цього вийшло — судитимуть нащадки.

Лист адресовано далеким нащадкам. Але право і можливість оцінити визначний мистецький здобуток В. Кричевського доля надала безпосереднім нащадкам. Великий гурт діячів культури й мистецтва столиці України — Києва, охоплений радисним хвилюванням, очікував відкриття меморіальної дошки шановного ювіляра. І ось спадає з неї біле покривало. Мить — і залунали однастайні гарячі оплески — вияв широкої подяки Василю Григоровичу за його творчий подвиг і схвалення увічнення пам'яті про справді народного художника. Монументальна бронзова дошка органічно поєднується з сіро-зеленою стіною. На її рівній площині барельєф портрета ювіляра. Під ним чіткий напис:

Василь Григорович
КРИЧЕВСЬКИЙ
1872—1952

Видатний український
архітектор та художник
мешкав у цьому будинку
в 20—30-х роках 20 століття

Над барельєфом викарбувано орнамент ювіляра. Автори дошки: скульптор Ю. Багалій та архітектор Р. Кухаренко.

Вступне слово виголосив Голова Київської державної адміністрації О. Омельченко. Після нього виступили: ректор Української академії мистецтв А. Чебикін, заслужена діячка мистецтва В. Рубан, заступник директора Музею історії Києва Д. Малаков. Потім настоятель київського Володимирського собору отець Борис освятив меморіальну дошку. Його густий бас, що органічно злився з молодими голосами кількох співаків церковного хору, привернув увагу всіх присутніх та перехожих... А за хвилину з репродукторів машини українського телебачення залунав гімн України.

По завершенню відкриття меморіальної дошки присутні пішли до Музею українського образотворчого мистецтва на урочисте засідання. Воно відбулося в просторому залі, де розгорнулася виставка творів Василя Григоровича.

Привертають увагу поетичні краєвиди українського лісостепу на середньому Подніпров'ї. Вони зачаровують красою сюжетів, вишуканістю узагальнення форм, свіжістю теплих тонів жовтого, рожевого, світ-

ло-зеленого, блакитного та коричневого кольорів і високою майстерністю виконання. Саме цим відзначаються твори "Перевіз" і "Краєвид". Вони яскраво відображають природу ранньоосінньої пори біля сіл Великий Перевіз і Перевіз, розташованих біля р. Псла на Полтавщині. Своєрідність природи цього краю відтворена в краєвидах "Поля під Миргородом", "Хати, освітлені сонцем" тощо.

Чудові графічні роботи ювіляра. Спираючись на здобутки народного мистецтва, він створив високохудожні, національно своєрідні за стилем численні обкладинки, заставки та ілюстрації книжок. Вони органічно пов'язані зі змістом видань, передають дух і характер традиційної народної художньої культури.

Глядачі вперше побачили вельми своєрідний кольоровий гобелен із гербом гетьмана Лівобережної України П. Полуботка. Він виконаний 1994 року з вовни ручним способом народним майстром В. Романщакком за малюнком-проектом В. Кричевського.

О 15 годині в цьому залі почалося урочисте засідання. Його відкрив директор Музею українського образотворчого мистецтва, відомий український художник, заслужений діяч мистецтва М. Романишин. Він, зокрема, сказав: "У цьому залі розгорнута виставка творів Василя Григоровича, що зберігаються у фондах музеїв, архіві С. Таранушенка та ін. збірках". У створенні її активну участь взяли Міністерство культури та мистецтва України, Українська академія мистецтва і Музей історії Києва.

Потім виступили діячі українського мистецтва. А. Чебикін сказав, що В. Кричевський 1918 р. брав участь у заснуванні Української академії мистецтв, був у числі перших її професорів. Понад 30 років викладав проектування і живопис на архітектурних факультетах художніх вузів України, передавав мистецькій молоді свою ідею створення українського стилю в архітектурі й мистецтві та свій багатий практичний мистецький досвід. Його учні в своїй практичній і науковій діяльності розвивали й популяризували здобуток вчителя в пошуках національної своєрідності українського мистецтва.

В. Рубан повідомила, що великий талант Василя Григоровича яскраво виявився в архітектурі, малярстві, графіці, вжитковому мистецтві, художньому оформленні театральних вистав і кіно постановок, а також у науковій і педагогічній діяльності. Головним здобутком його мистецької творчості є український стиль, в якому вирішено архітектуру славнозвісного будинку Полтавського земства (1903—1908). Цей твір вплинув

на стильове спрямування пошукової творчості українських архітекторів кінця 19—першої половини 20 століть — О. Сластіона, В. Троценка, К. Жукова, П. Фетісова, М. Даміловського, Є. Сердюка, А. Добровольського та ін. На мистецькі здобутки Василя Григоровича спиралася богом обдарована його родина — сини Микола і Василь, дружина Василя Олена Євгенівна та його дочка — Катерина Кричевська-Росандіч, що живе зараз у США. Всі вони, протягом понад 60 років, брали активну участь у розвитку українського мистецтва.

І. Макогон розповів про його участь у створенні надгробка М. Грушевському за проектом В. Кричевського. Згадав виразні за образом надгробки генералу М. Милорадовичу (обидва на Байковому цвинтарі Києва), письменнику М. Коцюбинському в Чернігові (не зберігся), академіку Д. Заболотному на Вінниччині та ін.

Д. Малаков сповістив, що ювіляр у 1906—1943 роках жив і працював у Києві. Тут за його проектами споруджені в українському стилі: будинок громадського діяча І. Шітківського на вул. Паньківській, 14; Прибутковий будинок М. Грушевського на вул. Паньківській, 9, в якому автор оселився і обладнав своє ательє (не зберігся); школу імені С. Грушевського на вул. Кирилівській, 164; обладнав і оформив приміщення Історичної секції Всеукраїнської академії наук на вул. Володимир-

ській, 35 (не збереглися); відбудував будинок на Хрещатинському провулку, 6, в якому зупинявся Т. Шевченко. Зараз у ньому знаходиться Літературно-меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка. Довгий час прикрашали центр Києва національно своєрідні за формами чотири тютюнових кіоска, створені ювіляром. Він же є автором жилого будинку письменників ("Роліт") на розі вул. М. Кошубинського та Б. Хмельницького, 68, першочергова частина якого вирішена у вишуканих за пропорціями простих формах нової архітектури.

Генеральний директор Шевченківського національного заповідника в Каневі, підкреслив, що, споруджений у середині 1930-х років В. Кричевським і П. Костирко, національно своєрідний за формами Музей домінує у заповіднику і увінчує пам'ять про великого Кобзаря — Тараса Григоровича Шевченка.

Вельми змістовний і переконливий виступ професора В. Чепелика. Він, узагальнивши думки попередніх промовців, зазначив, що В. Кричевський у своїй творчості відродив традиції українського мистецтва, наочно показав на якій основі та як треба формувати національно своєрідне сучасне вітчизняне мистецтво. На це треба звернути увагу нашої мистецької молоді.

Урочисте відзначення ювілею В. Г. Кричевського й увінчення пам'яті про нього широко висвітлили засоби масової інформації. Розгорнуту інформацію про цю подію в багатьох містах і населених пунктах України люди побачили на екранах телевізорів й почули по радіо, прочитали в газетах "Київські весті" (14.І, 1998 р.), "Літературна Україна" (24. І, 1998 р.) та ін.

Київ

Юрій ЛАРКІН,
Георгій ЛЕБЕДЬ

АРХІСТРАТИГОВІ

Ви дивуетесь, звідки серцеві вогні,
Звідки в слів моїх легкі крила.
Посеред сьогоднішнього до серця мені
Надихає їх ангельська сила.
Він сюди з цього дня попровадив мене,
Щоб святе не погасло багаття.

Він дарить мому серцю оте вогняне,
А думкам моїм — владу крилату.
І нема вже мене, і моє — не моє,
Все його, все небесне в єстві і докола.
Хай лишень Україна свята оживе
І не буде рабою нікому й ніколи.

А ДОЛЯ В НАС ЖИВЧИКОМ Б'Є

Спливають віки невлаганно,
Та доля в нас живчиком б'є
Й апостол Андрій Первозванний
Серед сьогоднішнього стає.
Стає, щоб скріпити нас в вірі
У силу пророческих слів,
Бо небо шасливить безмірно
Українських дочок і синів.
І сяє вогонь благодаті
Незгашений через віки.

Ми ласкою в Бога багаті
І в долі шасливі такі.
Надія з Михайлівським скресла
Душі надихаючи сил —
Це знову дарує нам весну
Архангел святий Михайлі.
Весною квітують каштани,
Славутич наш хвилею б'є.
Архангел й Андрій Первозванний
За київське шастя встає.

Осінь 1997 року

ПРОПОВІДЬ

Тут вічно проповідує земля
Лиш не слабими людськими словами,
Тут вічно з неба ангели між нами
І душ людських тут зорана рілля.
Любов тут не минаюча, жива,
Яку нам віра в спадок залишила.
Це та любов сьогодні воскресила
Ту благодать землі, святі слова.
Михайлівський, мов серце древній кручі,
А сильний він святим Архістратигом.

І рушилась на душах людських крига,
Бо він розправив крила всемогучі.
Весна прийшла, цвітуть серця України,
Вернулись птиці в рідний Київ знову.
Немає меж небесній тій любові.
Це дар небес Божественного Сина.
Тут душ людських поорана рілля,
Тут вічно з неба ангели між нами.
І неслабкими людськими словами
Тут вічно проповідує земля.

15 квітня 1998 р.
Іван Швець